

Kv Gråbröder 17

Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2019
Linda Billström

Titel: Kv Gråbröder 17

Författare: Linda Billström

Kulturmiljörapport: 2020:63

Omslagsbild: Innergården där en del av beläggningen har tagits upp inför dräneringsarbetena, fotografiet taget från norr.

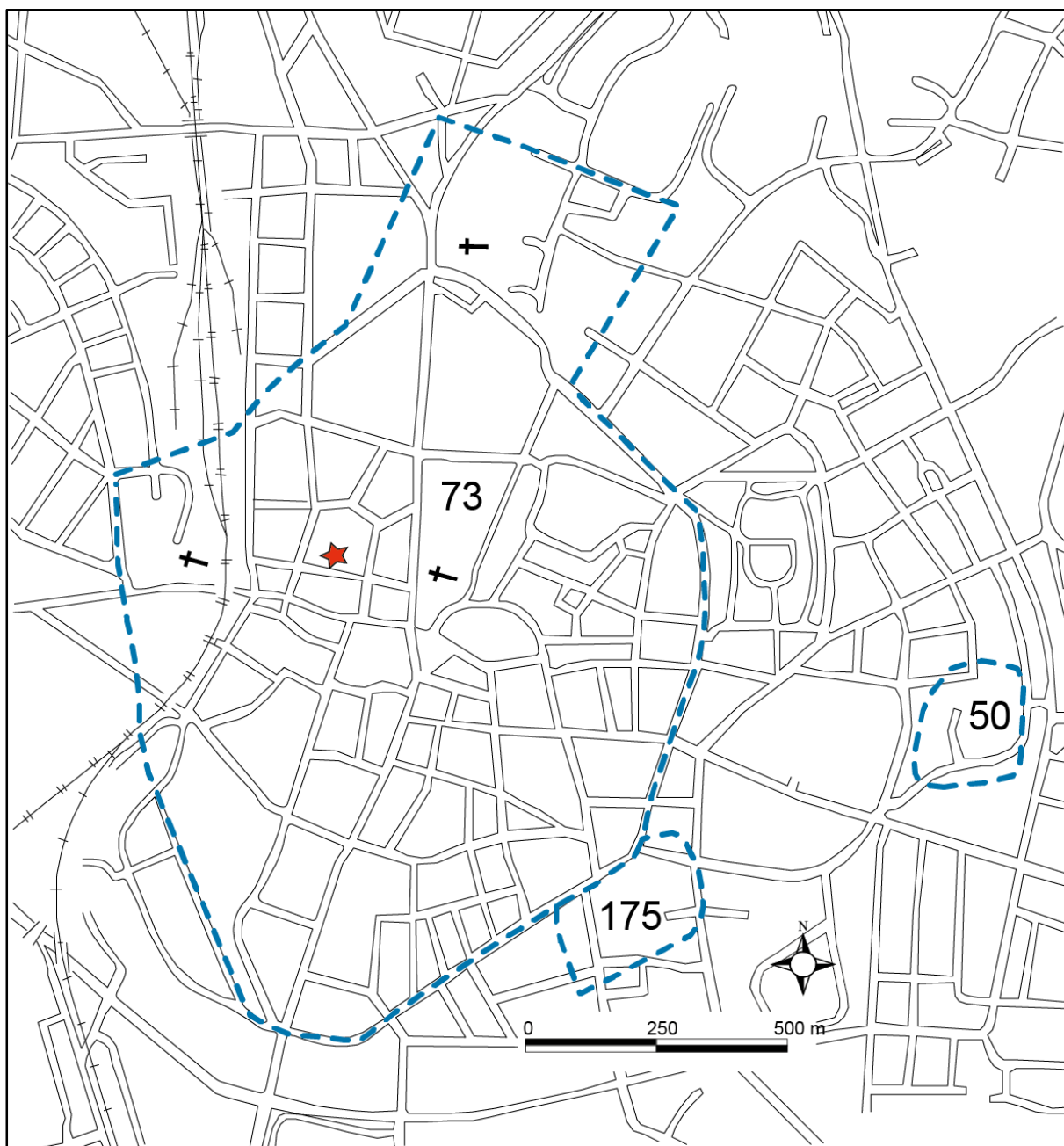
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	7
Genomförande och resultat	10
Kulturlagerstatus.....	15
Förslag på fortsatta åtgärder	15
Administrativa och tekniska uppgifter	16
Referenser	17
Bilagor	18

Sammanfattning

- Med anledning av att Brf Klostergatan 10 ville utföra dräneringsarbeten inom fastigheten kv Gråbröder 17, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen (lst dnr 431-38824-2018, Kulturens projektnr A_2019_0022).
- Enligt inkommen ansökan skulle nedgrävning av ny dränering göras längs med hela huskroppen på innergården, totalt ca 125 löpmeter och schaktbredd samt schaktdjup skulle uppgå till ca 2,0 m. Under arbetets gång stod det klart att schaktdjupet behövde ökas på grund av en för entreprenören tidigare okänd källare, samt att huskroppens grund gick djupare än beräknat. Schaktdjupet kom därför att variera mellan 1,70–3,00 m och schaktbredden varierade mellan 1,25–3,00 m.
- Få intakta kulturlager med en datering äldre än tidigmodern tid påträffades. Ett kålgårdslager kan eventuellt vara medeltida. Dateringen är osäker eftersom den baseras på den dominerande förekomsten av pors tillsammans med lagrets stratigrafiska läge underst i sektionen. Området intill fasaderna var överlag kraftigt perforerat av yngre markingrepp. En stor del av de dokumenterade lämningarna härrör troligen från uppförandet av den stående byggnaden år 1909, antingen i form av byggmaterial eller omrörda och genomgrävda kulturlager. De raseringslager som framkom under lämningarna från tidigt 1900-tal, kan möjligen härstamma från en profan bebyggelse som legat i kvarteret under 1700- och 1800-talen. Det är tänkbart att dateringen kan föras till 1600-tal men troligen inte äldre än så. Inga intakta kulturlager eller andra lämningar i form av murar från franciskanklostret framkom i schakten.
- Kulturlagren var generellt välbevarade och fuktiga dock kraftigt påverkade av sentida markingrepp och intill fastigheten fanns i stort sett inga intakta äldre kulturlager. Bevarandegraden under den nuvarande markbeläggningen på innergården är dock okänd och det är möjligt att det kan finnas lämningar efter en medeltida gatusträckning såväl som profan bebyggelse.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

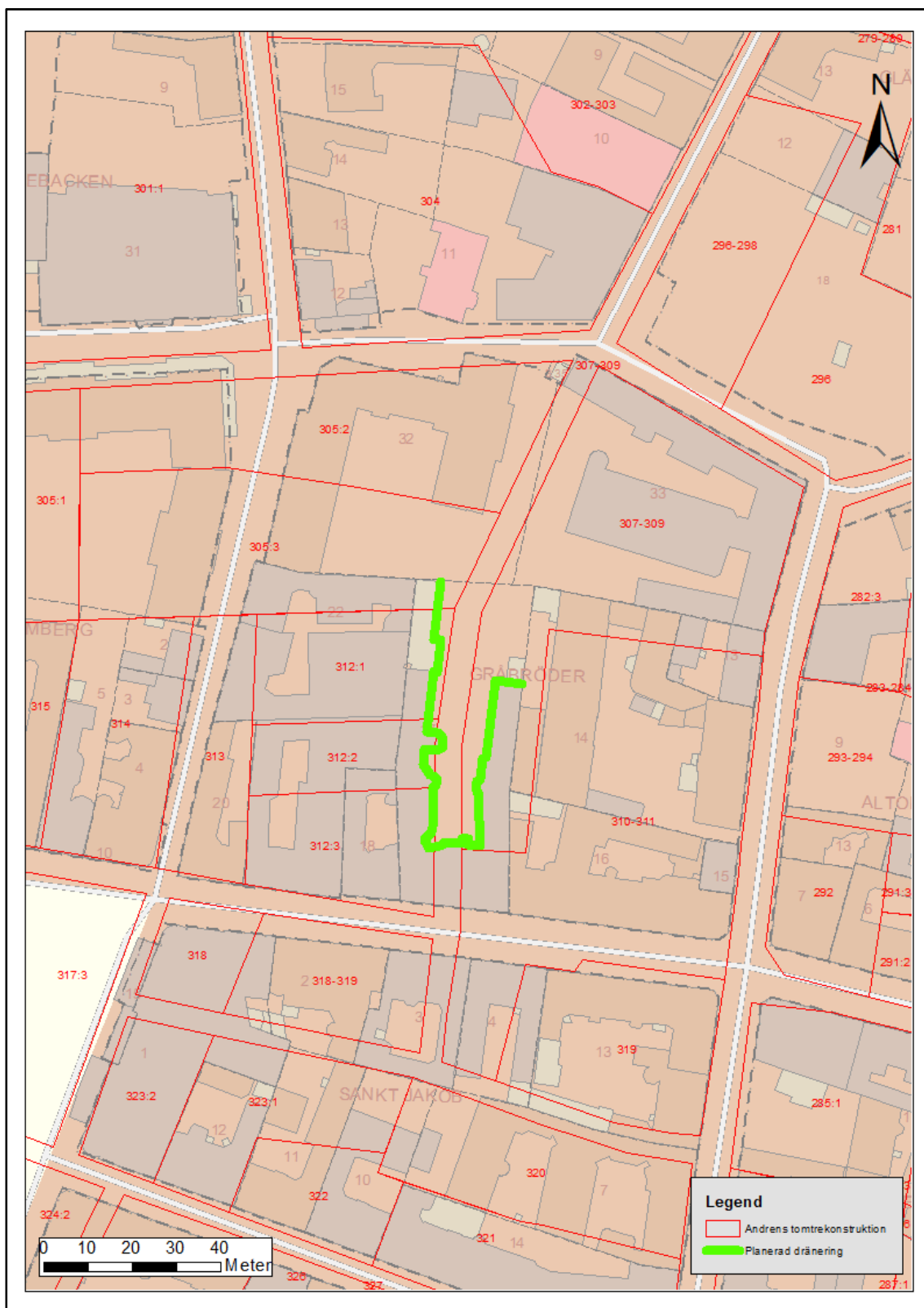
Inledning

Med anledning av att Brf Klostergatan 10 ville utföra dräneringsarbeten inom fastigheten kv Gråbröder 17, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt beslut från Länsstyrelsen (Ist dnr 431-38824-2018, Kulturens projektnr A_2019_0022). Arbetena berörde ett sammanhängande område på innergården, längs med fastighetens hela fasad, med undantag från porten söderut mot

Klostergatan (fig. 2). Området ligger i de centrala delarna av Lunds medeltida stad och omfattar den östligaste delen av det medeltida franciskankonventet, den medeltida Mellomgatan samt profan bebyggelse utmed gatan.

Fornlämningsmiljö

Kv Gråbröder 17 är beläget centralt i det medeltida Lund. Gråbrödernas (franciskanernas) konvent i Lund grundades år 1238 på tomtmark som bland annat motsvarar den östligaste delen av den aktuella fastigheten. Sannolikt skänktes marken till franciskankonventet av biskop Uffe samma år och själva kyrkobyggnaden stod troligen klar omkring år 1240 (Andrén 1980:16, 1984:19, 116; Carelli 1993:6, 44). År 1276 invigdes kyrkogården väster om kyrkan och trädgården som låg norr där om. År 1438 inrättades även ett *studium generale* på konventet, vilket innebar att Nordens första universitet var upprättat (Blomqvist 1951:185). År 1538 revs klostret på order av Christian III och år 1586 kunde inga större rester efter klostret längre urskiljas ovan mark (Carelli 1993:6). Under medeltiden bestod kvarteret av flera mindre tomter (312:1–3 och 307–309). Anders Andrén har gjort en rekonstruktion av tomtindelningen som den troligen sett ut omkring år 1500 (Andrén 1984). Rakt igenom det nuvarande kvarteret löpte under medeltiden en nord–sydlig gata kallad Mellomgatan, som utgjorde konventets västra gräns (fig. 2 & 3). Vid grundgrävning för den nu stående byggnaden åren 1908–1909, påträffades rester efter Mellomgatan och vid en undersökning år 1992 påträffades en fortsättning av densamma (Blomqvist 1951:187, 228; Carelli 1993:37). Vid grundgrävningen påträffades även gravar och bebyggelselämningar från konventet i kvarterets sydöstra del tillika rester efter byggnad med grund av natursten norr om klosterkyrkogården. På västra sidan av gatan påträffades rester efter en tegelbyggnad vilken kan vara rester efter den gård som ägdes av domkyrkan (fig. 4, tabell 1). Mellomgatan finns även belagd skriftligen i ett gåvobrev från ärkebiskop Åge Jepsson Sparre år 1528. Gatan tros ha varit en förlängning av Winstrupsgatan söderut och anslutit till en nord–sydlig gata i kvarteret Sankt Jakob. Enligt Andréns rekonstruktion har Mellomgatan gått längs med den nuvarande fastighetens västra fasad mot innergården. På östra sidan av gatan låg tomterna 307–309, vilka utgjordes av äldre tomtmark som efterhand kom att ägas av franciskankonventet. Längs med gatan har det legat flera tomter, vilkas exakta läge inte har kunnat återskapas. Strax före reformationen införlivades troligen alla dessa tomter med franciskankonventet. Under 1600-talet utgjorde området en enda egendom tillsammans med tomterna 310–311. Längs med Mellomgatans västra sida låg tomterna 305:2, 305:3 och 312:1–3 av vilka de fyra sistnämndas östligaste delar idag är bebyggda med fastigheten Klostergatan 10/Gråbröder 17.

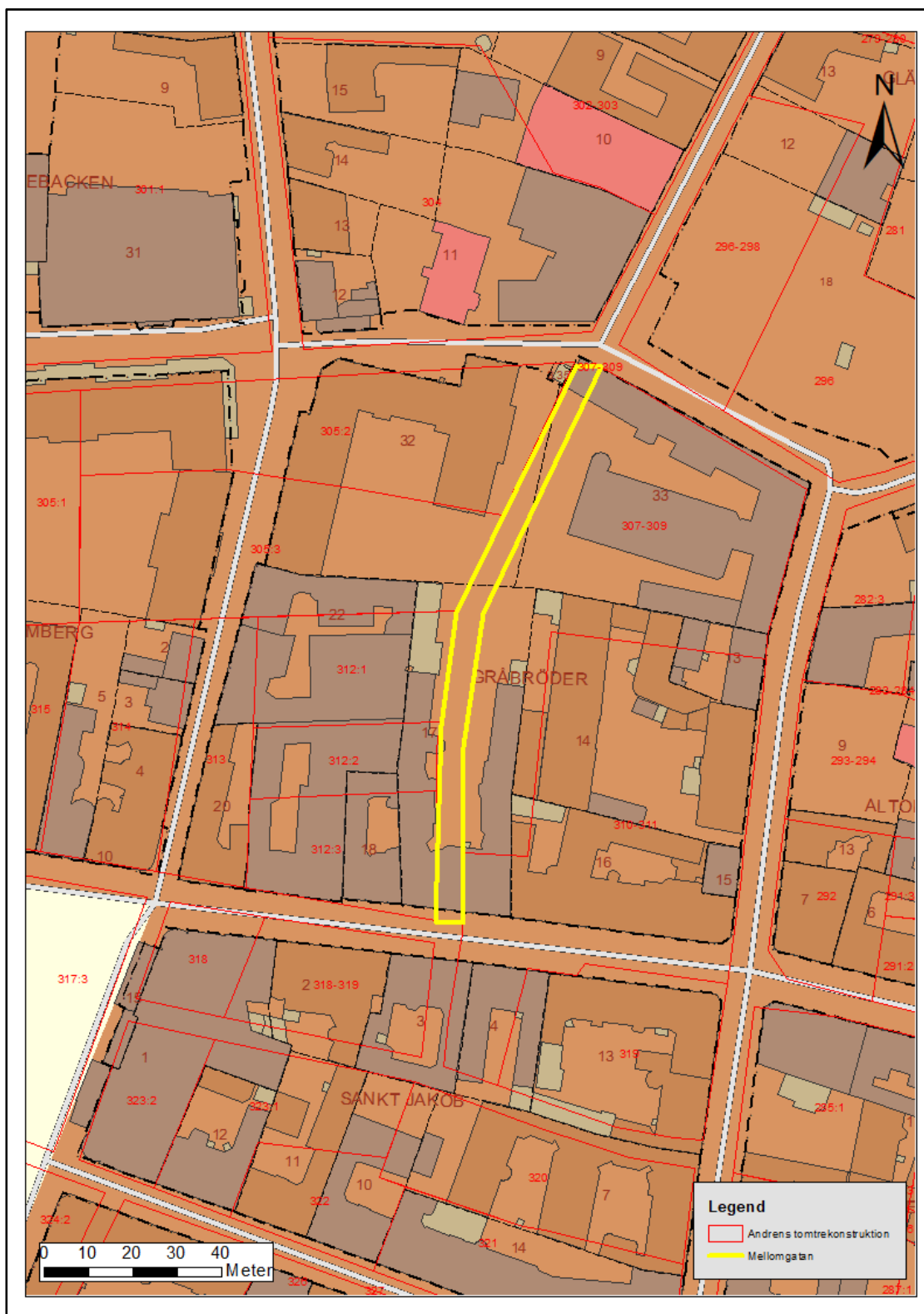

Figur 2. Schaktens (grön linje) placering mot bakgrund av Andrénstomt-rekonstruktion från omkring år 1500 (Andrén 1984), samt Fastighetskartan © Lantmäteriet. Skala 1:1 000.

Tabell 1. Exempel på ägoförhållanden för de medeltida tomter som ingår i dagens kv Gråbröder 17, efter Andrén 1984.

Tomtnummer	Ägoförhållande
305:3	S:t Jakobs kyrka och kyrkogård. Vid reformationen överfördes patronatsrätten till S:t Peters kloster. Till skillnad från de andra sockenkyrkorna i Lund har S:t Jakobs kyrka med säkerhet använts efter reformationen
312:1	Området kan vara identiskt med gård tillhörande domkapitlet. År 1383 uppges gården skänkas till ärkebiskop Mogens Nielsen. Samma år donerades den till domkapitlet för företrädaren ärkebiskop Niels Jensens själamässa.
312:2	Gård tillhörande domkyrkan/S:t Peters kloster. År 1394 köptes gården av Göde Nielsen. Gården bestod då av ett stenhus och var bebodd av Ingemar Nielsen. År 1402 köptes gården av Peder Andersen. Vid denna tidpunkt bestod gården av stenhus och apalgård. År 1416 köpte kaniken Seved Budse gården, sedermera donerades gården till domkyrkan. Gården anges i breven ligga väster om Mellomgatan och kan närmre lägesbestämmas med hjälp av ett arkeologiskt påträffat tegelhus (fig. 4).
312:3	Gård tillhörande domkapitlet. År 1416 köptes gården av kaniken Seved Budse, några år senare donerades den till domkapitlet. År 1556 arrenderades gården på "evig tid" av Peder Mogensen Murmester.

Idag är kv Gråbröder 17 bebyggt med ett gathus med flyglar i jugendstil uppfört år 1909 och ett gårdshus uppfört år 1890. Huset ritades av arkitekten Oskar Hägg åt byggherren konditor T. Håkansson. Vid början av 1900-talet uppfördes flera stora byggnader vilka fordrade en sammanslagning av de äldre och mindre tomterna. Så var även fallet med konditor Håkanssons nybyggnation (Bevaringskommittén 1981:102).

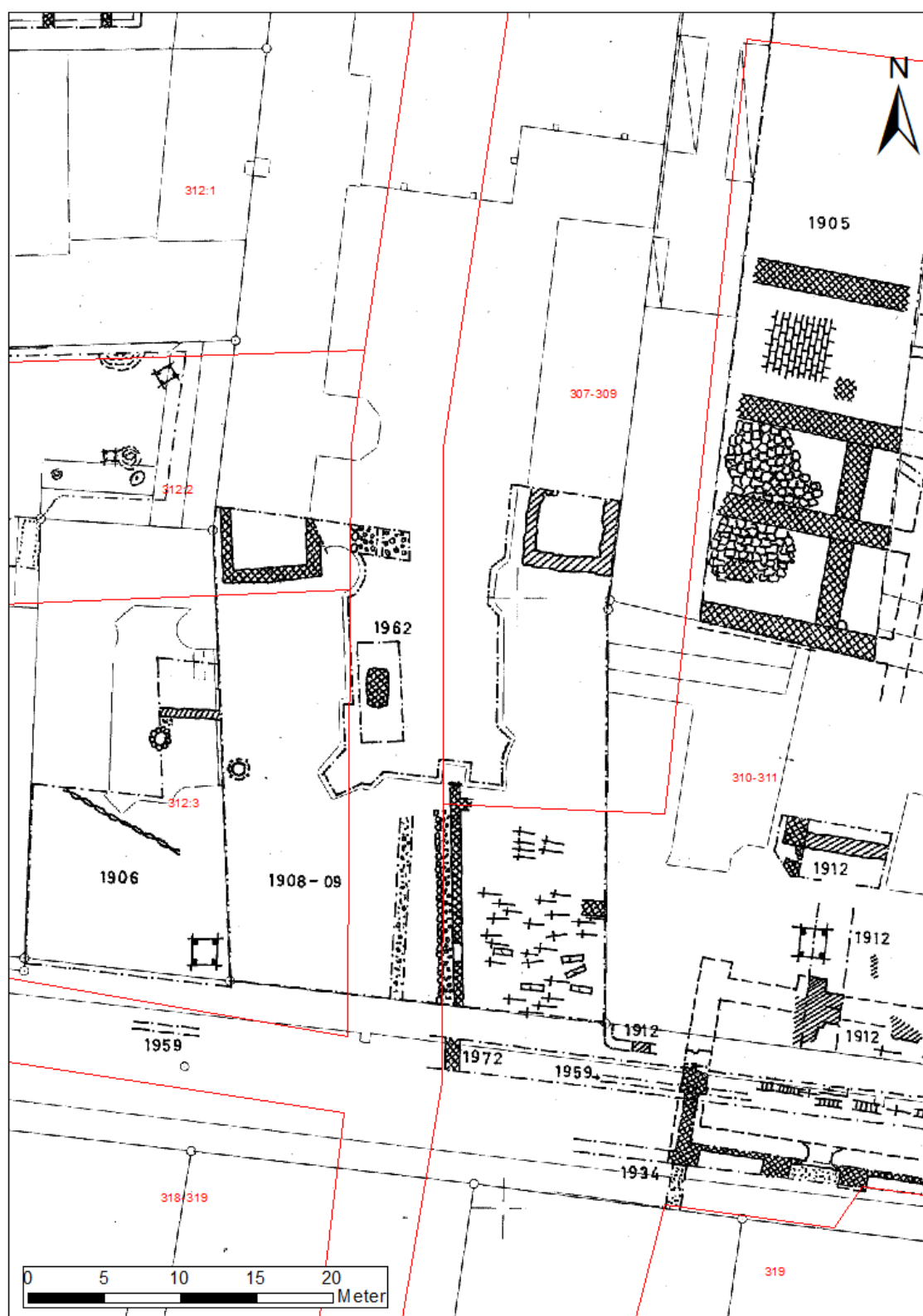
Figur 3. Den medeltida gatusträckningen Mellomgatans placering i förhållande till Andréns tomtrekonstruktion och Fastighetskartan, © Lantmäteriet. Skala 1:1 000.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Under de senare åren har flera arkeologiska undersökningar och iakttagelser gjorts i den södra delen av kv Gråbröder, i Klostergatan och i Stora Gråbrödersgatan. Nedan följer en kort sammanställning av dessa undersökningar. Informationen är hämtad från Kulturens LA-arkiv, om inget annat anges.

År	Ärende
1905	I samband med nybyggnation inom Gråbröder 16 gjordes flera observationer i Klostergatan. Bland annat framkom två gravar innehållande svärd. En mur av tegel påträffades i den västra delen av innergården till Gråbröder 14, samt ett tegel- och kullerstensgol. Ytterligare en tegelmur påträffades vid innergårdens sydöstra del.
1906	Tegelmurar efter ett hus påträffades på innergårdens mitt (kv gråbröder 14). Nedre delen bedömdes som medeltida, övre delen byggdes på under 1600-talet. Medeltida formtegel påträffades också. Huset dokumenterades och revs år 1906.
1907	Kv Gråbröder 16, grund av natursten vid innergårdens sydöstra del, bredd större än 0,80 m. Medeltida formtegel påträffat.
1908–1909	Grundgrävning för byggnaden Klostergatan 10, kv Gråbröder 17. Vid arbetena påträffades gravar hörande till klostret samt bebyggelselämningar i form av tegelmurar och stenväggningar. I områdets sydöstra del. I den norra delen framkom murrester av natursten direkt öster om den medeltida Mellomgatan, rester efter en tegelbyggnad framkom väster om gatan.
1948	Flera grundmurar påträffade, varav en murgrund av natursten i östra området, troligen samma mur som påträffades år 2010 något längre österut. En tegelmur intill befintligt hus i öst, även påträffat år 2010. En tegelmur framkom i det sydvästra området, troligen en förlängning av mur som påträffades år 1999. Murar tillhörande senmedeltida stenhus som revs år 1906 för nybyggnation dokumenterades på innergårdens norra halva.
1962	Grävning för oljetank i kv Gråbröder 17, södra delen. Kulturlager bestående av lera med tegel och kalkbruk påträffades, inga byggnadslämningar.
1992	Schaktningsövervakning vid omläggning av avloppsledning i Klostergatan. Vid schaktningsarbetena framkom rester av klosterkyrkan, gravar, tegel- och naturstensmurar samt delar av en medeltida gata (Carelli 1993).
1999	Flera grundmurar påträffades på kv Gråbröder 14, tillsammans med en storstenstegelmur i närheten av porten. Ett raseringslager med formtegel framkom i det nordsydliga schaktet, innehållandes murtegel, takpannor av typ munk- och nunna med fogbruk, kalkklumpar samt ett treklöverformat formtegel. En tegelmur som troligen kan kopplas samman med muren som anträffades år 1948. I 1948 års rapport är dokumentationen knapphändig men placeringen stämmer bra överens som en förlängning av en tegelmur. I dokumentationen från år 1948

	beskrivs att man kunde se toppen av en tegelmur i schaktbotten. Muren omgavs på båda schaktsidor av raseringslager (Rönn 1999).
2010	Ny vattenservis i kv Gråbröder 14. Stora delar av kulturlager och byggnadslämningar konstaterades vara bortschaktade sedan tidigare, men punktvis fanns grundmurar av natursten och rött storstenstegel bevarade. En mur som kan vara resterna efter en enkel tegelmur som avgränsade klosterområdet påträffades (Guldåker 2011).
2014	I samband med en vattenläcka i det interna värmesystemet till fastighet kv Gråbröder 14, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning. I den första etappen påträffades ett intakt tegelgolv lagd med medeltida storstenstegel, 0,50 m under dagens marknivå. Under golvet påträffades en gråstensmur som sannolikt tillhört det medeltida Gråbrödraklostret. Norr om den äldre gråstensmuren framkom en äldre markhorisont som var samtida med konventet. Där framkom det bland annat bryggerirester och köksavfall. Andra etappen följde det gamla schaktet för varmvatten. Sträckningen berörde bland annat flera grundmurar av natursten som troligen ingått i Franciskanernas klosterkomplex (Guldåker 2015).
2015	En arkeologisk förundersökning genomfördes inom kv Gråbröder 16 år 2015. I schakten utmed Klostergatan och Stora Gråbrödersgatan dokumenterades omfattande raseringslager från rivningen av klostret samt grundmurar efter klosterkyrkan. Även skelettdelar påträffades, varav majoriteten var omgrävda och påträffades i nedgrävningen för den stående byggnadens källare. En intakt grav i Stora Gråbrödersgatan dokumenterades och undersöktes delvis. Välbevarade kulturlager kunde dokumenteras under raseringslagret från rivningen av klostret ned till ett djup av 1,80 m under markytan (Balic 2018).

Figur 4. Arkeologiska generalkartan över kvarteret Gråbröder 17, mot) bakgrund av Andréns tomtrekonstruktion (röda linjer och siffror).

Genomförande och resultat

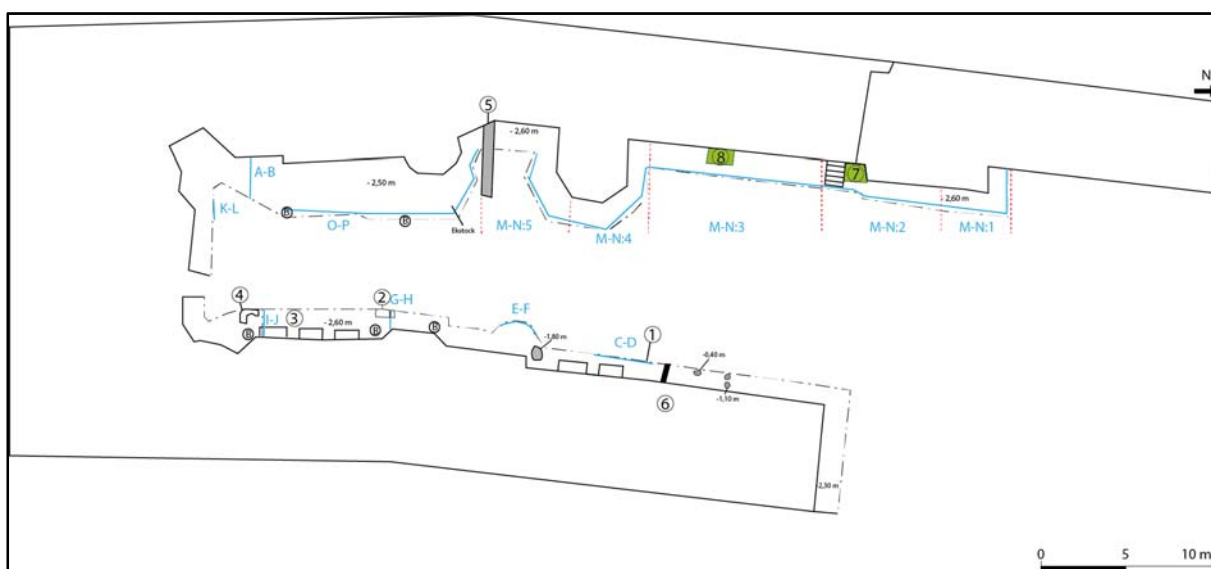
Den arkeologiska schaktningsövervakningen gjordes i samband med dräneringsarbeten inom kv Gråbröder 17. Fastigheten omfattar ett område där det medeltida franciskankonventet tidigare låg. Dräneringsarbetena utfördes längs med fasaderna mot innergården. Enligt inkommen ansökan skulle nedgrävning av ny dränering göras längs med hela huskroppen på innergården, totalt ca 125 löpmeter och schaktbredd samt schaktdjup skulle uppgå till ca 2 m. Under arbetets gång stod det klart att schaktdjupet behövde ökas på grund av en för entreprenören tidigare okänd källare samt att huskroppens grund gick djupare än beräknat. Schaktdjupet kom därför att variera mellan 1,70–3 m och schaktbredden varierade mellan 1,25–3 m. Schaktningen genomfördes med maskin och arbetet försenades då den befintliga maskinen var för liten för att kunna hantera det nödvändiga schaktdjupet. Två provgropar grävdes invid fasaden (se Bilagor, plan- och sektionsritningar) i syfte att kontrollera hur djupt byggnadens grund låg. Arbetet stannade upp och en större maskin beställdes. Vidare talade personalen på plats bristfällig svenska, vilket innebar att det antikvariska arbetet var tungrott och svårplanerat. Det medförde en stor antikvarisk närvaro på grund av missförstånd och bristande kontakt med Kulturens personal. Vid två tillfällen hade arkeologiska lämningar bilats igenom (tegelmur) eller ryckts upp (senmedeltida (år 1519) ekstock) utan antikvariskt närvaro.

Figur 5. Foto av ekstocken som den låg placerad när arkeolog kom till platsen. Fotografiet taget från väster.

Vid schaktningsarbetena längs med fastighetens västra fasad påträffades moderna utfyllnadsmassor i form av gulgrå sand och raseringsmaterial från uppförandet av den stående byggnaden med bland

annat gult och rött tegel och kalkbruk. Härunder framkom utfyllnadsmassor som tolkas vara tidigmoderna, baserat på fyndmaterialet bestående av yngre rödgods och fajans. På ett djup av ca 1,50 m under marknivå förekom ställvis stora naturstenar, vilka kan ha utgjort grundstenar i det medeltida klostret eller någon annan byggnad i närheten. I fyllnads- och raseringsmassorna framkom även medeltida formtegel och ett taktegel, vilka i nuläget tolkas ha kommit från klostret. Några andra bebyggelse lämningar från konventet påträffades dock inte och naturstenarna och teglet har troligen följt med utfyllnadsmassor. I övrigt bestod majoriteten av fyndmaterialet av keramikmaterial i form av bland annat yngre rödgods, fajans och porslin. En hel del djurben påträffades, dock framkom inga gravar eller orörda byggnadslämningar från det medeltida konventet. I det västra schaktet framkom en mur, som utan föregående kontroll av arkeolog, bilades igenom. Muren inspekterades i efterhand och kunde konstateras vara tämligen modern med riklig förekomst av gult tegel och fogmaterialet bestod av cement.

Figur 6. Planritning över schaktet, skala 1:200. De upprättade sektionerna är markerade med blå linje, två provgropar är markerade med grönt. För närmare beskrivning se Bilagor, plan- och sektionsritningar.

I södra delen av innergården grävdes en oljetank ned år 1962, vilket föranledde en breddning av dräneringsschaktet för att kunna ta upp oljetanken (fig. 6, sektion O–P). I samma område påträffades en ekstock, där det huggits ut en ränna i längsgående riktning. Funktionen kan ha varit vattenledning av något slag. Ekstocken togs upp ur schaktet utan att arkeolog informerades och därför kunde en exakt lägesbestämning inte göras. Ekstocken dokumenterades och ett prov skickades till dendrokronologisk analys. Enligt denna hade trädet, som använts för att tillverka ledningen, fällt någon gång omkring den 1 juni $\pm$ 14 dagar år 1519 (analysnr 69609, Bilagor, Dendrokronologisk analys) i de centrala eller norra delarna av Skåne.

Figur 7. Ekstocken efter att den blivit rengjord

I botten av schaktet framkom ett lager med knytnävsstora svartnade naturstenar, ca 0,07–0,10 m i diameter. Stenarna ingick inte i någon stenläggning utan har troligen fungerat som dränering. Det är emellertid möjligt att stenkonstruktionen kan vara kopplad till den medeltida Mellomgatan, kanske som ett sätt att hålla vägbanan någorlunda torr. Förekomsten av dränering och ekstocken talar för att man haft problem med grundvattennivån och har behövt avleda vattnet från området. Vid schaktningsarbetena steg grundvattnet snabbt i det västra schaktet och vattnet behövde ibland pumpas upp innan arbetet med dränering kunde fortsätta.

Längst i söder framkom mot botten av schaktet ett mycket humöst och fuktigt gödsellager på ett djup av 2 m. Lagret var omrört och det framkom en bit tryckimpregnerat trä tillsammans med klumpar av kalkbruk, djurben och en tunn plåt av metall tillsammans med vita plaströr. En hel del markingrepp har således utförts även här. Morän påträffades inte i det västra schaktet.

Figur 8. Schaktning i området av oljetanken som grävdes ned år 1962. Massorna runtomkring var lösa och schaktkanterna rasade ofta. Foto taget från norr.

I schaktet längs med fastighetens östra fasad dokumenterades ett flertal moderna markingrepp i form av rörschakt, frischakt och nedgrävningar för moderna brunnar. Även här framkom rester av raseringsmaterial med tegel och kalkbruk samt omrörda utfyllnadsmassor. I botten av schakten, på ett djup av 2,30–2,70 m framkom kulturlager som bedömdes vara intakta med inslag av gödsel, tegelfragment och träkol (Sektion A–B, G–H, I–J och E–F). Två makrofossilprover togs ur kulturlagren med gödselinslag (PM 1, lager 8, sektion I–J), PM 2, lager 4 (sektion G–H), ett prov togs ur ett kulturlager med lera, tegelfragment och träkol (PM 3, lager 3, sektion E–F) och det fjärde provet togs i en möjlig brunnsfyllning som framkom på ett djup av 2,10 m (PM 4, lager 4, sektion E–F). Det makroskopiska materialet från det första provet, visar att det är ett lager med latrinavfall med innehåll av fröer från ätliga bär och frukter samt fragmenterade sädeskärnor (se Bilagor, makroskopisk analys). Innehållet i prov två tyder på odlingsjord med förekomst av ängsväxter, stalldynga, förkolnade rågkärnor samt kålfrö. I provet fanns även porskottar, -blad och humle som spår av bryggeriavfall. Porsmaterialet dominerar över humlen i provet. Det är troligt att kålgårdsjorden ligger in situ, med tanke på den stratigrafiska placeringen underst i sektionen, på en nivå av 2,40 m under dagens markyta. Under medeltiden var det vanligare att krydda sitt öl med pors i Lund, fram i tidigmodern tid blev humle den dominerande kryddan (se makroskopisk analys). Utifrån detta skulle lager 4 kunna dateras till medeltid. I prov tre visade analysen ett relativt litet makroskopiskt material. I leran förekom träkol, fiskben och förkolnad säd som visar att köksavfall utgör en del av lagret. Det är mindre troligt att lagret kan tolkas som ett lergolv med tanke på att det är omkring 0,80 m tjockt. Troligare är att det är någon form av utjämningslager som innehåller köksavfall. Prov fyra var fattigt på fröer, men innehöll spår av såväl stalldynga som köksavfall och ogräs. Tolkningen är troligen att lämningen visar på närhet till fähus och köksmiljö, kanske ett bakgårdslager.

Övergången mellan kulturlager och morän framkom ställvis i schakten, på en nivå av 3 m under marknivå. I andra delar av schakten påträffades inte morän, vilket tyder på omfattande kulturlagermängd och en varierande grundtopografi.

Sammantaget påträffades få intakta kulturlager med en datering äldre än tidigmodern tid. Ett kålgårdslager (lager 4, sektion G–H) kan eventuellt vara medeltida. Dateringen är osäker eftersom den baseras på den dominerande förekomsten av pors tillsammans med lagrets stratigrafiska läge underst i sektionen. De andra provtagna kontexterna skulle även kunna dateras till medeltid, även detta baserat på deras stratigrafiska läge samt frånvaron av såväl gult tegel som tidigmodern keramik.

Området intill fasaderna var överlag kraftigt perforerat av yngre markingrepp. En stor del av de dokumenterade lämningarna härrör troligen från uppförandet av den stående byggnaden år 1909. Överblivet byggmaterial har röjts undan och grävts ned intill fastigheten. De raseringslager som framkommer under lämningarna från tidigt 1900-tal, kan möjligen härstamma från en profan bebyggelse som legat i kvarteret under 1700- och 1800-talen. Det är tänkbart att dateringen kan föras till 1600-tal men troligen inte äldre än så. Inga intakta kulturlager eller andra lämningar i form av murar från

franciskanklostret framkom i schakten, inte heller några lämningar som med säkerhet kunde dateras till efterreformatörsk tid.

Det är möjligt att äldre lämningar kan återfinnas längre ned eftersom morän inte framkom i alla schakt. Rester av Mellomgatan, den gata som anses ha gått i nord-sydlig riktning centralt genom fastigheten, framkom inte. Det är möjligt att lämningar efter denna gata kan finnas bevarade i fastighetens centrala del, under den nuvarande gårdsplanen.

Kulturlagerstatus

På grund av de omfattande markingreppen och byggnationerna intill fasaderna, är kulturlagren perforerade och har låg arkeologisk potential. Det är möjligt att äldre, intakta kulturlager kan påträffas djupare ned i stratigrafien. I schakten kunde inga lämningar härrörande från Mellomgatan konstateras. Det är emellertid tänkbart att rester efter gatan kan framkomma längre ut från fasaderna, där markarbeten kanske inte har varit så omfattande. Grundvattennivån är förhållandevis hög i området och grundvatten trängde upp ur schaktbotten på ett djup av 2 m under marknivån. Kulturlagren är således inte uttorkade men de många sentida schakten kan ha en negativ inverkan på de eventuellt kvarvarande intakta kulturlagren i området.

Förslag på fortsatta åtgärder

Av arkeologiskt intresse är en eventuellt bevarad gatusträckning i nord-sydlig riktning genom fastighetens centrala del. Det är möjligt att de sentida markingreppen varit mindre omfattande i detta område. Enligt Andréns rekonstruktion har profan bebyggelse legat på ömse sidor av Mellomgatan och det är möjligt att även lämningar efter denna bebyggelse kan påträffas.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-38824-2018
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0022
Trakt/kvarter/fastighet	Gråbröder 17
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Dränering
Uppdragsgivare	Brf Klostergatan 10
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linda Billström
Övrig personal	Jan Kockum
Fältarbetstid	2019-05-06 – 2019-07-10
Fälttid, arkeolog, tim	53 h
Fälttid, maskin, tim	-

Yta, m²	169 m ²
Kubik, m³	338 m ³
Schaktmeter, m	-

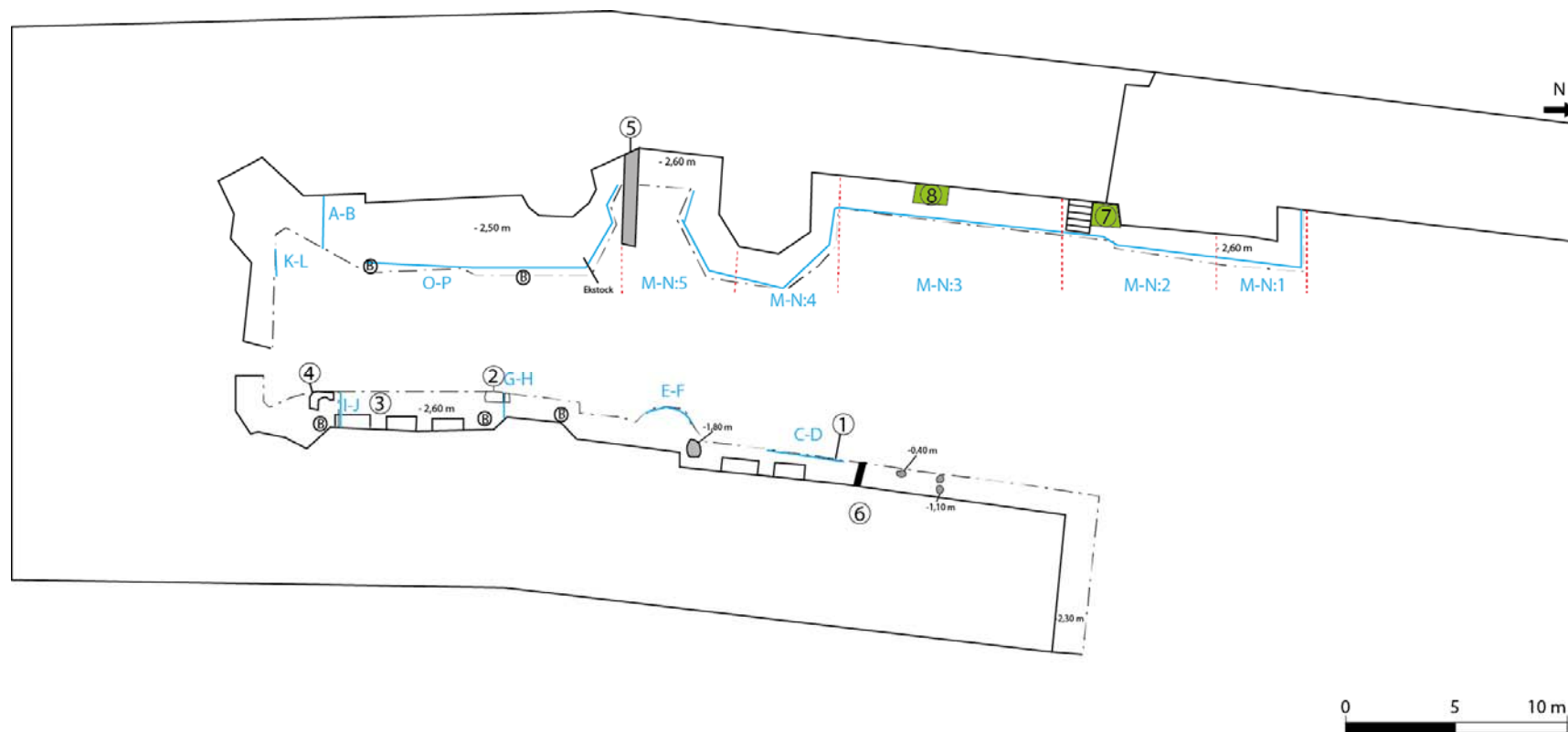
Fyndmaterial	KM98127:1–8. Flynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen
Ritning, dokumentation	13 st A3 ritfilm: 14 sektionsritningar skala 1:20, 1 planritning skala 1:200, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	37 digitala fotografier
Analyser	Makrofossilanalyser, dendrokronologisk analys
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Gråbröder 17

Referenser

- Andrén, A. 1980. Lund. *Rapport Medeltidsstaden* 26. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.
- Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Rapport Medeltidsstaden* 56. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.
- Balic, I. 2018. Kv Gråbröder 16. Lund fornlämning nr 73:1. Lund stad och kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. *Kulturen, Kulturmiljörapport* 2018:6.
- Bevaringskommittén. 1981. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram, Clemens och Drottens rotar*. Lund.
- Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia. 1 Medeltiden*. Lund.
- Carelli, P. 1993. Gråbrödraklostrets kyrka i Lund. Arkeologisk schaktningsövervakning i Klostergatan 1992. *Kulturen, Rapport över arkeologisk undersökning*, nr 4.
- Guldåker, A. 2011. Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. *Kulturen, arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 381.
- Guldåker, A. 2015. Kv Gråbröder 14, Lund. Fornlämning 73:1. Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. *Kulturen, Kulturmiljörapport* 2015:16.
- Rönn, V. 1999. Kv Gråbröder 14. Arkeologisk förundersökning. *Kulturen*.

Bilagor

Plan- och sektionsritningar, sektionerna redovisas med start från det västra schaktets norra del. Därefter redovisas sektionerna i det östra schaktet med start från söder. Planritning över fastigheten Gråbröder 17 och de två dräneringschakten, skala 1:200.

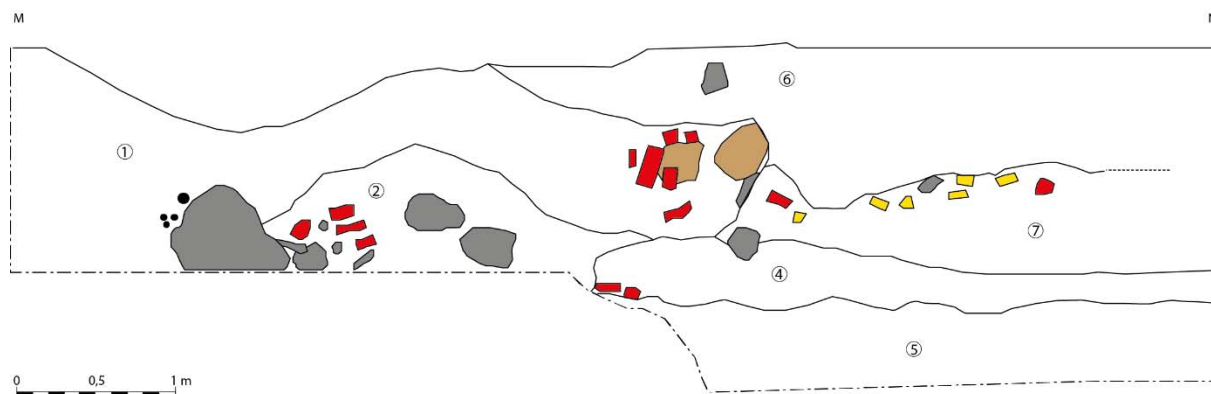

Beskrivning

1. Härifrån och söderut ökar mängden rivningsmassor, sannolikt schaktas i befintlig byggnads frischakt.
2. 0,40 m ned framkom ett murfundament, under vilket det fanns gult tegel. Själva fundamentet kan vara äldre, dock troligen inte medeltida.
3. Fynd av medeltida taktegel på en nivå av 1 m under marknivå.
4. Murparti med cement och gult tegel framkom 0,30 m under marknivå.
5. Murrest med cement och gult tegel, troligen hörande till den stående byggnaden.
6. Ledning, ca 1 m under marknivå.
7. Provruta 1.
8. Provruta 2.

Sektionerna är markerade med blå linje och deras benämning med blå text. Sektionen M–N är uppdelad i flera delar och har numrerats 1–5.

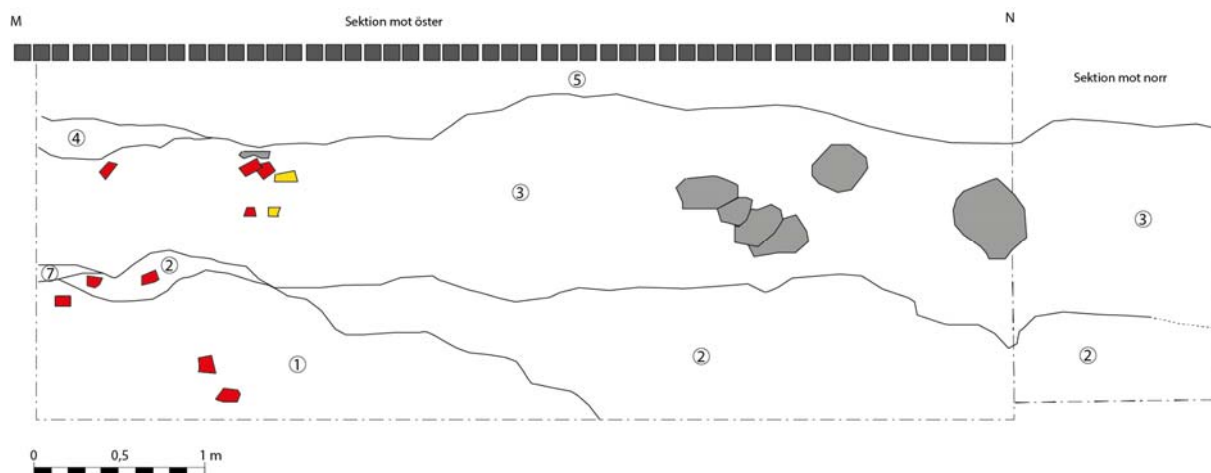
Sektion M–N:2, mot öster

Beskrivning

1. Raseringsmaterial/byggmaterial från uppförandet av fastigheten, bestående av blandat rött och gult tegel, marksten med rester av kalkbruk. Infiltration av rötter. Massorna blandade med sandig ljusbrun till brun silt, förekomst av enstaka djurben, tegelbrockor av vilka enstaka av medeltida storlek. Materialet förevallar ha blivit nedgrävt.
2. Raseringsmaterial, möjligen samma lager som 7, komponenterna är likartade, mycket tegel, både gult och rött.
4. Äldre rasering, brungul lera med riklig förekomst av kalkbruk, kalkprickar, tegelkross, smulig konsistens. Kan möjligen härröra från en profanbebyggelse från 1700–1800-tal som rivits i samband med nybyggnationen.
5. Äldre kulturlager, mörkbrun fuktig lera, träkol, tegelbitar och tegelkross. Utjämningslager? Fynd av yngre rödgodskeramik.
6. Sand, troligen hörande till den stensatta gårdsplanen, sanden fyller även en nedgrävning. Inget rör eller annan typ av ledning påträffades, kan ev ha blivit borttagen sedan tidigare.
7. Äldre omrörda kulturlager med gult och rött tegel, lerig silt, inslag av träkol. I lagret förekommer även cement, vilket betyder att det har blivit kraftigt påverkat av yngre aktiviteter på platsen.

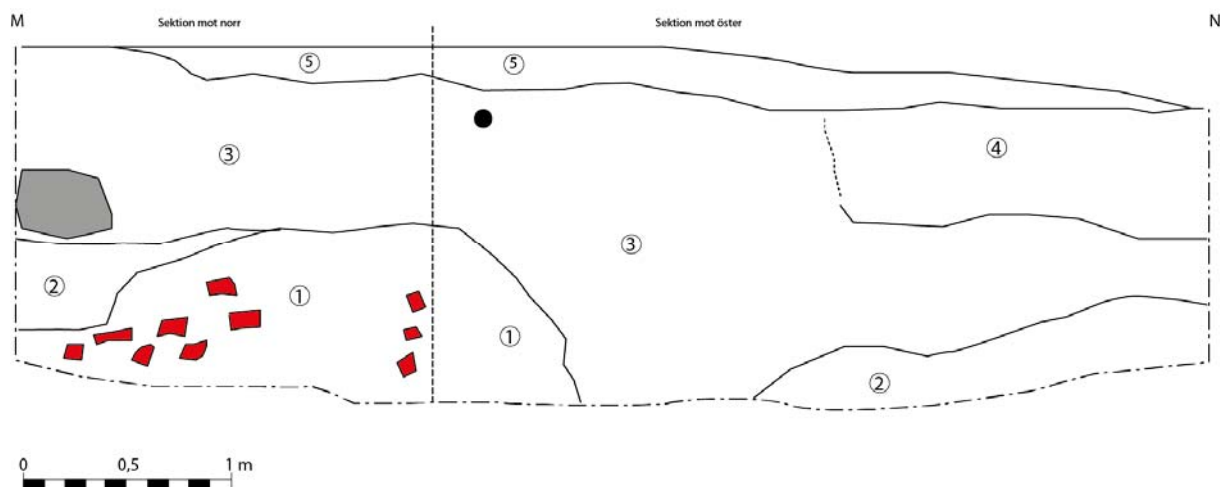
Sektion M–N:3, mot öster

Beskrivning

1. Mörkbrun fuktig lera, förekomst av träkol, tegelkross, djurben, tegelbrockor. Fynd av enstaka keramik av yngre rödgods. Uppfattas som förhållandevis rent med få och små komponenter. Utjämningslager.
2. Raseringslager med gul lera, vitgult kalkbruk, tegelbitar. Har blivit nedgrävt i det underliggande utjämningslagret.
3. Utjämningslager med stort inslag av raseringsmaterial, mörkbrun lera, fuktig och fet. Inslag av både gult och rött tegel, förekomst av gula lerprickar, djurben, fynd av fajans och yngre rödgods. I lagret förekommer ett flertal större naturstenar, vilka kan vara rester efter äldre husgrunder.
4. Grövre sand, mörkgul med småsten. Tolkas som bärlager.
5. Något finare gul sand, bärlager till dagens gårdsbeläggning.

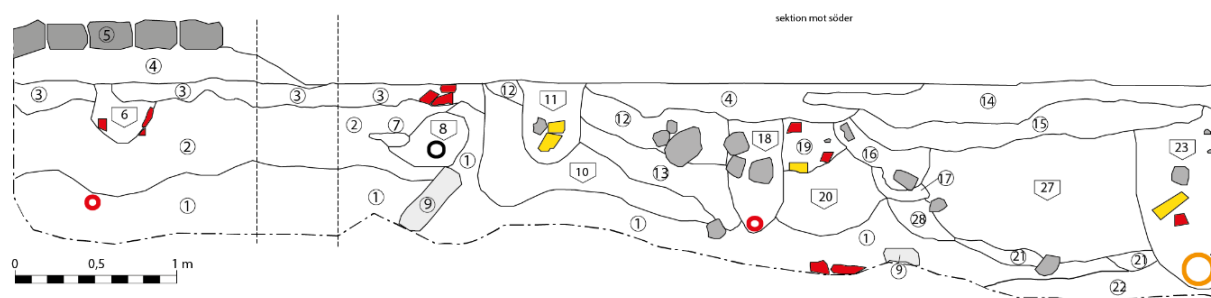
Sektion M–N:4, mot öster

Beskrivning

1. Mörkbrun siltig lera, fuktig och smetig. Dominerande förekomst av tegelbrockor, tegelbitar och tegelkross. Även förekomst av kalkbruksbitar, enstaka träkol och djurben. Fynd av yngre rödgodskeramik. Tolkas som raseringslager.
2. Raseringslager, gulvitt kalkbruk, tegelkross, gul torr lera, enstaka tegelbitar. Äldre rasering eftersom det inte förekommer gult tegel.
3. Brunsvart smetig lerig silt, fuktig. Förekomst av träkol, både gult och rött tegel, en del småsten. Rester efter byggnadsmaterial från fastigheten blandat med utjämningslager, möjligen inför anläggandet av den stenlagda gårdsplanen.
4. Brun sandig silt, inslag av kalkprickar. Förekomst av modernt glas, enstaka träkol och djurben. Yngre nedgrävning med otydlig begränsning. Funktionen inte möjlig att bestämma.
5. Bärlager av sand.

Sektion M–N:5, mot öster och söder

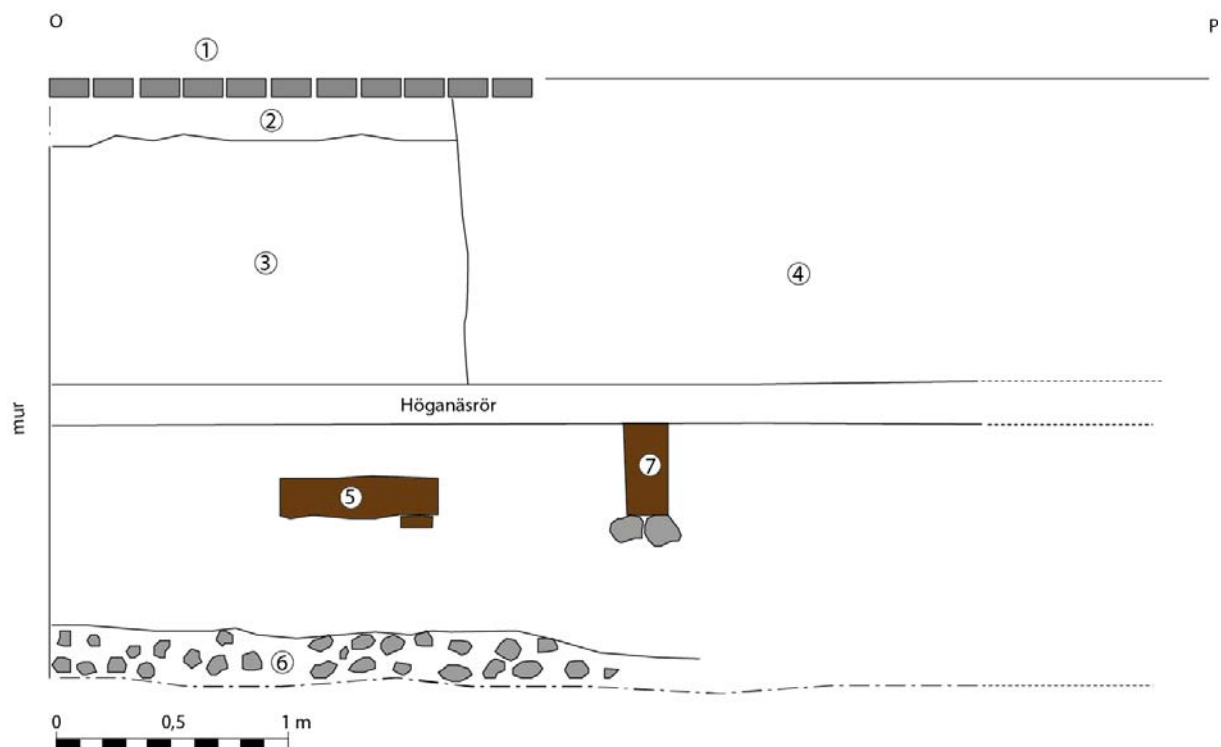
Beskrivning

1. Grå till brungrå smetig lera, förekomst av tegelbitar, kalkbruk. Inte lika mycket raseringskaraktär som i de tidigare sektionerna. Fuktig, fet, finkornig med enstaka träkol. Utjämningslager.
2. Brun, sandig lera, finkornig, fuktig. Förekomst av fler kalkprickar men mindre tegelbitar än i lager 1, här finns också bitar av kalkbruk. Utjämningslager eller möjligen odlingslager.
3. Brunsvart lera, fet, fuktig och finkornig. Förekomst av tegel- och kalkbruksprickar, enstaka röda tegelbitar. Utjämningslager som tillkommit i modern tid, massorna kan ha hämtats från platsen exempelvis tidigare uppgrävda massor som återanvänts till utjämning.
4. Mörkt gul till beigegul sand, fuktig medelgrov. Sättsand för stenlagd gårdsplan.
5. Stenlagd gårdsplan, marksten av storleken 0,20×0,15×0,15 m.
6. Nedgrävning med oklar funktion, ingen ledning syns i sektionen. Fyllning av brun sandig lera, förekomst av tegelbitar, kalkprickar, liknar lager 2 men med fler komponenter.
7. Mörkgul sandlins. Hör till den relativt moderna nedgrävningen 8.
8. Nedgrävning för äldre järnrör, fyllning av brun smetig lera, kalkbruk, kalkprickar, tegelkross.
9. Vit kalk med oklar funktion, eventuellt en rest av uppförandet av trappan intill.
10. Nedgrävning som kan ha att göra med den gjutna trappan som låg mitt emot sektionen. Fyllning med ljus gulbrun sand, relativt grovkornig. Förekomst av enstaka tegelflis, någon större bit av gult tegel samt fläckar av grått kulturlager med enstaka träkol.
11. Möjlig nedgrävning med mycket otydlig begränsning. Fyllningen är gråbrun, lerig och smetig med i det närmaste horisontella stråk av gul sand. I lagren intill (4, 10, 12) syns att det har gjorts en nedgrävning, kanske även två stycken. I fyllningen finns bitar av gult tegel och en mindre natursten.
12. Ljus finkornig sand, förekomst av bitar av både gult och rött tegel. Tolkas som fyllning i nedgrävning. I fyllningen förekommer större naturstenar som skulle kunna härröra från äldre bebyggelse, vilken typ går inte att avgöra.
13. Mörkt grå smetig lera med träkol, sandfläckar och förekomst av kalkbitar. Tolkas som fyllning i nedgrävning med oklar funktion.

14. Grått, grusigt bärlager.
15. Bärlager bestående av gulbeige makadam och sand.
16. Nedgrävning med oklar funktion, det syns inget rör eller annan ledning i sektionen. Fyllning av grå sandig lera, fuktig och något fet. Förhållandevis grovkornig, endast en tegelbit. Ledningen kan ha plockats bort vid någon tidpunkt.
17. Mörkgul finkornig sand, torr och mager. Ligger under ovan nämnda nedgrävning, kan förmodligen vara en del av samma händelse.
18. Nedgrävning med tegelrör i botten. Fyllningen består av beigegul fuktig och grovkornig sand, riklig förekomst av lerfläckar, kalkprickar och tegelkross. Tre naturstenar i fyllningen.
19. Sandig lera och silt, fläckar av kalkbruk, riklig förekomst av tegelbrockor av gult och rött tegel. Rester efter byggnationen av den stående byggnaden.
20. Sandig brun lera med silt, fuktig och något fet. Inslag av småsten, tegelbitar, kalkbruk. Påminner ställvis om lager 2. Fyllning i nedgrävning.
21. Sandlins, mörkgul fuktig sand med förekomst av tegelbitar och – kross. Kan eventuellt föras till ovan nämnda nedgrävning, oklar funktion.
22. Brungrått lerlager med inslag av grovkornig sand, kalkbruk, tegelbitar, kalkprickar, kompakt och fuktigt. Fynd av yngre rödgods och flintgods. Rester av marklager från 1700-talet.
23. Nedgrävning för modern ledning, längst ned ett plaströr 0,16 m i diameter. Fyllningen är omrörd med småsten, rött och gult tegel, lerfläckar, kalkprickar. Hela fyllningen ser mycket rörigt ut, kompakt och ställvis fuktigt.

Sektionen visar tydligt hur perforerade och skadade de äldre kulturlagren är. Just i detta område förefaller många ledningar ha varit inkopplade till byggnaden, vilket förklarar de många nedgrävningarna och fyllningarna med olika inbördes stratigrafiska nivåer. Nedgrävningarnas funktioner har inte kunnat utläsas, eftersom det i många fall saknas ledningar eller rör. Dessa har troligen plockats bort i samband med nya lednings-/rördragningar och endast efterlämnat nedgrävningar och fyllningar.

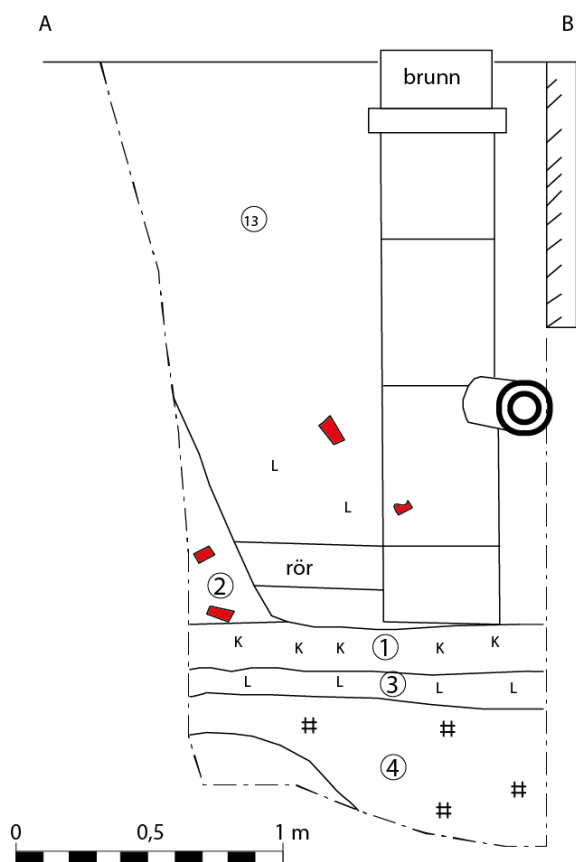
Sektion O–P, mot öster

Beskrivning

1. Marksten på innergården.
2. Sättsand, mörkgul, grov och fuktig.
3. Brun till gråbrun smetig lera, fet. Förekomst av småsten, tegelbitar kalkbruk. Omrörda och återfyllda massor efter det att ett höganäsrör lagts ned.
4. Nedgrävning för dagvattenbrunn, fyllning av mörkgul, grov, fuktig sand.
5. Rest av urholkad ekstock, delad i två delar. En lång del av stocken togs upp utan arkeolog var närvarande. Dokumenterades i efterhand, se dendrokronologisk rapport. Under stocken fanns en plankan där endast kortsidan syntes, det är möjligt att plankan låg i öst–västlig riktning och fungerat som ett stöd till den ovanliggande stocken.
6. Lager med knytnävsstora svartnade naturstenar, 0,07–0,10 m i diameter. Ser inte ut att utgöra en stenläggning, i annat fall hade de kunnat vara en del av den medeltida Mellomgatan, även dokumenterad 1908–1909 och 1992. Trolig tolkning är dränering, eventuellt kopplad till den medeltida gatan.
7. Vertikalt stående plankan i schaktväggen, tolkas som stöd till den bortplockade ekstocken.

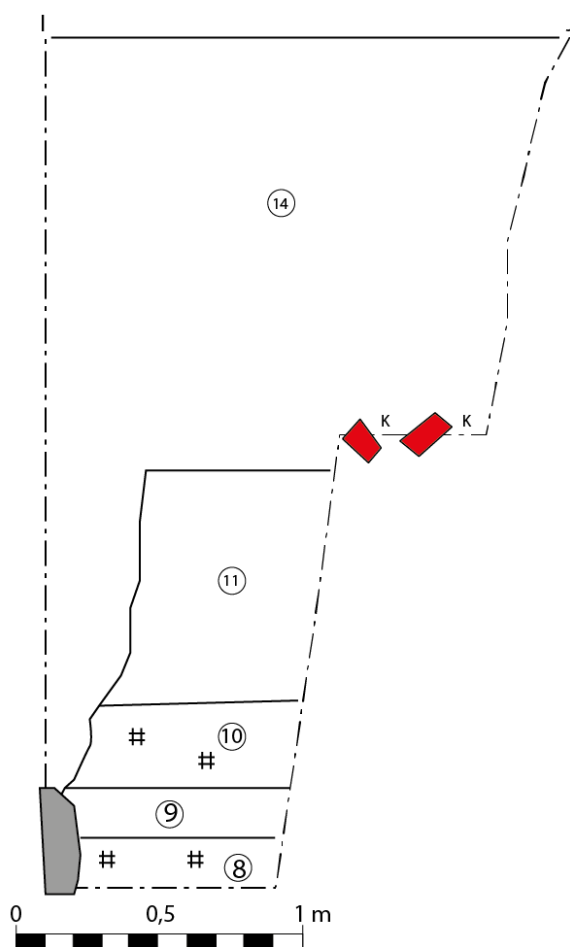
Sektion A-B, mot väster

Beskrivning

1. Fet, vit, kompakt kalkbruk, tolkas höra till nedgrävningen för dagvattenbrunn.
2. Rivningsmassor, innehåller rött tegel, mycket vitt kalkbruk samt modernt planglas.
3. Blålera och humös silt, tolkas höra till dagvattenbrunnen.
4. Mörkbrunt gödsellager som blir svart när det oxiderar. Förekomst av träkol.
13. Nedgrävning för modern dagvattenbrunn, fyllning med förekomst av rött tegel och lerprickar.

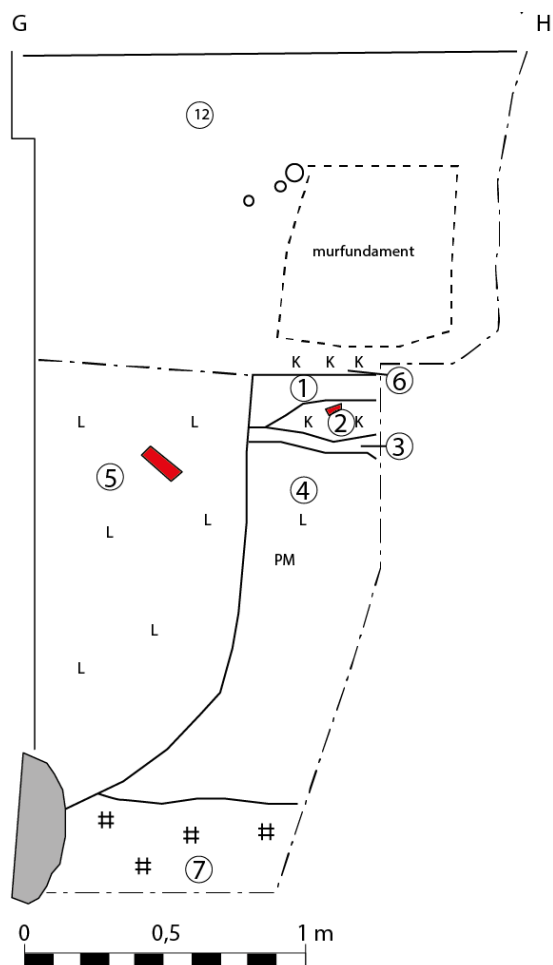
Sektion I-J, mot söder

Beskrivning

8. Gödsel med inslag av trä. Makroprov taget, analysen visar på latrinavfall.
9. Blålera med inslag av gödsel, kan ha fungerat som ett lock för att hindra dålig lukt.
10. Gödsel och trärester.
11. Omrörda kulturlager.
14. Frischakt och fyllning. Modernt.

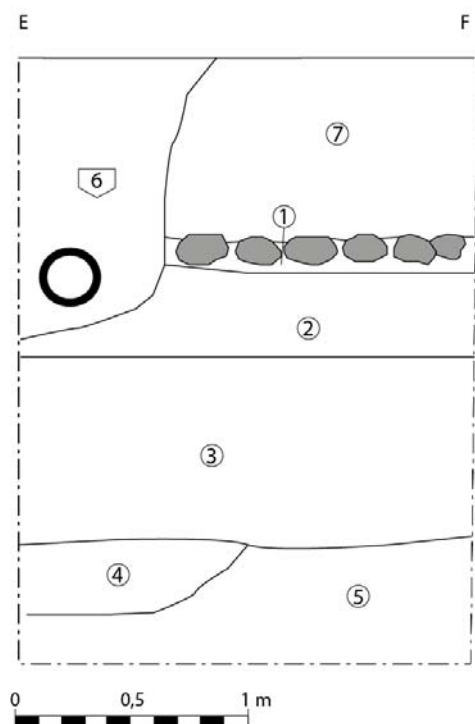
Sektion G-H, mot söder

Beskrivning

1. Sotig blåsvart lera med träkol, möjligt brukningslager.
2. Gulaktigt grovkornigt kalkbruk med inblandning av tegel. Rivningsmaterial.
3. Sotig blåsvart lera, brukningslager.
4. Blågrå lera med träkolsprickar, sparsamt inslag av djurben, kålgårdslager. Makroprov taget.
5. Frischakt/ljusschakt. Gul moränlera blandat med tegelbitar.
6. Gulaktigt kalkbruk, ingår i de påförda massorna 12.
7. Gödsellager med förekomst av träkol.
12. Påförda massor i sen tid.

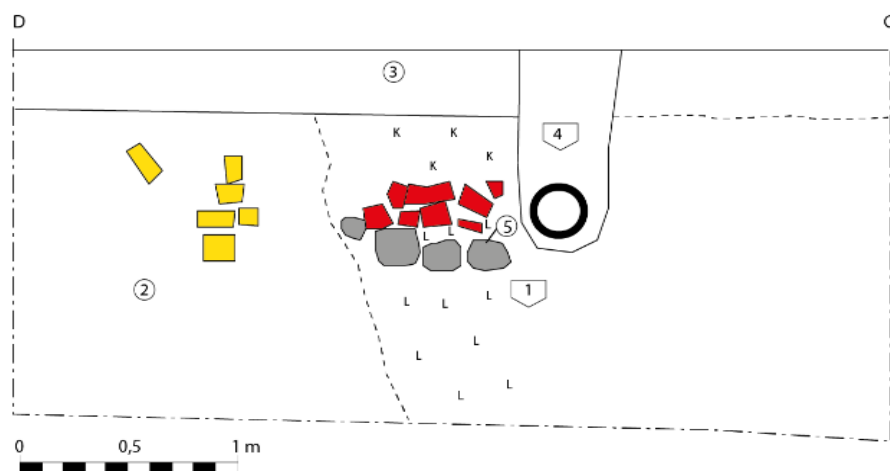
Sektion E–F, mot väster

Beskrivning

1. Grusig lera med kalkinslag, stenläggning av natursten.
2. Lerig brungrå silt med kalkprickar och tegelfragment.
3. Blålera med inblandning av träkol, tegelprickar och bränd lera. Makroprov taget, analysen visar på förekomst av köksavfall. Kan möjligen tolkas som utjämningslager med innehåll av köksavfall.
4. Brunt gödsellager, möjligen igenfylld brunn. Makroprov taget, analysen visar spår av stalldynga och köksavfall samt ogräs. Visar på närheten till fähus och köksmiljö, kanske ett bakgårdslager.
5. Ren blålera.
6. Nedgrävning, modernt rörschakt och återfyllning.

Sektion C–D, mot väster

Beskrivning

1. Lerig silt i nedgrävning, med förekomst av träkol och kalkprickar (K). Kan möjligen kopplas till modernt ljusschakt.
2. Lerig silt, koncentration av gult tegel. Kan troligen kopplas till modernt ljusschakt.
3. Bärlager med sand, sättlager till stenlagd gårdsplan.
4. Nedgrävning, modernt rörschakt
5. Möjligt fundament bestående av natursten tillsammans med rött tegel, kalkbruk och träkol. Oklar funktion.

Fyndlista

Fyndnummer	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt, g.
1	4	Tegel	Taktegel	Munktegel	D	Tapp	1	1660
2	2	Tegel	Formtegel			Övrig	1	1192
2	2	Tegel	Formtegel				1	2527
3	1	Tegel	Taktegel			Hake	1	890
3	1	Tegel	Taktegel			Hake	1	310
3	1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Trebensgryta	Fot	1	41
4	5	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Kruka	Mynning - hals	1	44
4	5	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Fat	Mynning	1	39
4	5	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, Werra	Fat	Buk - botten	2	31
4	5	Keramik	Kakel	Odefinierat			1	11
5	lösfynd	Keramik	Pipa				1	1
6	20	Tegel	Murtegel				1	564
6	20	Keramik	Kärl	Yngre rödgods		Botten	1	211
6	20	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	Botten	1	6
6	20	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Salvekrus	Mynning - hals	1	7
6	20	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Krus	Mynning	1	4
7	1	Glas	Föremål, oidentifierat			Botten	1	60

8	21	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Kruka	Buk	1	4
4	5	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Fat	Mynning	1	39

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen i kvarteret Gråbröder 17 i Lund (Projekt A_2019_0022, Lst dnr 431-38824-2018) insamlades fyra jordprover för makroskopisk analys med fokus på växtrester. Provtagningen skedde i kulturlager i tre sektioner (ritning 11 (2) och ritning 12 (2:3)). Lämningarna tolkas som medeltida eller tidigmoderna. Målsättningen med den makroskopiska analysen har varit att försöka spåra aktiviteter och miljöer inom den undersökta lämningen i syfte att komplettera och pröva de arkeologiska tolkningarna.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Proverna innehöll torrvolymen om drygt en liter jord per prov. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och våtsiktades i siktar med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i en tillsluten plastpåse till dess det analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

De provtagna brukslagren definierats med skarpa kontakter mot moderna fyllnader eller markbeläggningar som visar att den postdepositionella bioturbationen varit begränsad, och i de flesta fall försumbar. Materialet bedöms huvudsakligen ligga *in situ* sedan övergivandet och eventuell omlagring av material har således skett *innan* depositionstillfället. I vissa lager kan postdepositionell bioturbation ha skett genom nedträngning av växrötter, men detta verkar inte nämnvärt ha påverkat det makrofossila innehållet i dessa lager. De oförkollade fröer som påträffades var hårt slitna och speglar ingen yngre flora.

Analysresultat

I resultattabellen har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Förkolnat och oförkolnat material har separerats i tabellerna.

Diskussion

Bevarandegraden är förhållandevis god i samtliga prover, men de är sinsemellan olikartade till sammansättning och representerar olikartade miljöer och aktiviteter. Den kontextuella osäkerhet som råder vid provtagning i sektioner gör också att detaljerad information om lagrens rumsliga och kronologiska förhållande till varandra är osäkert och på grund av detta diskuteras proverna var för sig.

Tabell 1. Resultattabell av den makroskopiska analysen.

Gråbröder 17, Lund 2020			Nummer	1	2	3	4
			Lager	8	4	3	4
			Ritning	11		12	
			Sektion	I-J	A-B	E-F	
			Analyserad vol. l	1,1	1,6	1,1	1,6
	Vedartade växter	Obränt träflis och bark (0-3)		•••	••	••	
		Träkol					••
	Örtartade växter	Örtartade fragment	•••	••			•
		Rottrådar			•	••	
		Basstamdelar					•
	Mossa	Mossa (olika arter)	••				
	Latrinavfall	Sädeskornsfragment	••				
	Hushållsavfall	Porsblad och porsknoppar (<i>Myrica gale</i>)		•			
		Fiskben och -fjäll			••		
Oförkolnade fröer							
Äng/strand	Kabbeleka	<i>Caltha palustris</i>	1				
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	2	6			11
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ	1	2			4
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ					1
	Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>		1			
Ogräs	Hönsarv	<i>Cerastium fontanum</i>	1				
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	20	53	2		9
	Blå-/Rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>		40			1
	Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>		1			
	Hamp-/Pipdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>	1				
	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>		3			
	Vitplister	<i>Lamium album</i>	2				
	Korndådra	<i>Neslia paniculata</i>	1				
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	8	1			
	Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>	1				
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	1	1			
	Gåsört	<i>Potentilla anserina</i> ssp. <i>anserina</i>	1				
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>	9	400			7
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>	11	6			6
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>					2
Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>		4				
Eternässla	<i>Urtica urens</i>	1					
Insamlat	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>	1	1			
	Pors	<i>Myrica gale</i>	4	15			
	Blåhallon	<i>Rubus caesius</i>	19				
	Hjortron	<i>Rubus camemorus</i>	1				
	Blåbär	<i>Vaccinium myrtillus</i>	11				
	Lingon	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	34				
Odlat	Kål (odlad)	<i>Brassica</i> cf. <i>oleracea</i>		1			
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	1				
	Humle	<i>Humulus lupulus</i>		4			
	Lin	<i>Linum usitatissimum</i>	1				
	Krikon	<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>insititia</i>	1				
	Fläder	<i>Sambucus nigra</i>			2		7
Förkolnade fröer/frukter							
Odlat	Sädeskorn (ospec.)	Cerealiea indet				1	
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>				2	2
	Råg	<i>Secale cereale</i>		2		1	

Prov 1, Lager 8 (sektion I-J, ritning 11): Äldsta gödsellagret, inslag av trä

Ett finfördelat och välbevarat makroskopiskt material. Fröinnehållet består till drygt hälften av av fröer från ätbara bär och frukter (främst blåbär, hallon och lingon), och bland det grovt kvantifierade materialet finns en stor mängd fragmenterade sädeskärnor. Denna komposition är typiskt för välbevarad mänsklig avföring som i detta fall kanske utgör omkring halva volymen. Materialet är alltså främst ett latrinavfall.

Ett betydande inslag av ogräs och ängs/strandväxter visar att latrinavfallet blandats upp med annat material – kanske jord, och vid provtagningen noterades trä, även om detta inte noterades vid analysen. Även hasselnötsskalet och porsnötterna är tveksamma att räkna till latrinavfallet. I latriner är det å andra sidan vanligt att påträffa annan jord samt träspån och träbitar. Detta kan ha använts som strömaterial för att minska lukt, och större träbitar kan ha använts som skrapor för att torka sig.

Användandet av pors i Lund var betydligt vanligare på medeltiden än i tidigmodern tid.

Prov 2, lager 4 (sektion G-H, ritning 11): Mörkbrunt gödsellager

Det organiska inslaget i detta lager domineras av träflis. Frömaterialet är mycket heterogent. Det domineras starkt av ogräs, främst i form av massförekomster av tiggarranunkel. Förekomst av ängs växter visar på ett visst inslag av stalldynga. Porskottar och blad tillsammans med humle utgör spår av bryggeriavfall som tillsammans med förkolnade rågkärnor utgör köksavfall. Essentiellt för tolkningen är inslaget av kålfrö, som främst förekommer i odlingssammanhang. Den heterogena sammansättningen av avfallet i jorden tillsammans med inslaget av fröer från kål kan tolkas som att jorden är en odlingsjord i en kålgård.

Huruvida kålgårdsjorden ligger in situ, eller om den är omlagrad som ett fyllnads- eller utjämningslager måste avgöras av lagrets stratigrafiska utseende.

Prov 3, lager 3 (sektion E-F, ritning 12): Lera med träkol och fragment av tegel eller bränd lera.

Leran innehöll relativt lite makroskopiskt material. Vid sidan om träkol förekom fiskben och förkolnad säd som visar att köksavfall utgör en del av leran. Kanske är det ett lerlager i ett köksgolv, eller en lera som på annat sätt berikats med köksavfall. Säden dominerades av skalkorn och råg.

Prov 4, lager 4 (sektion E-F, ritning 12): Brunt och organiskt, brunn?

Materialet i detta prov var förhållandevis fattigt på fröinnehåll, men innehållet var heterogent och bestod såväl av spår av stalldynga som ogräs och köksavfall i form av förkolnad säd. Om det är fråga om en brunn så representerar detta material snarast den jord närmast brunnen som använts för att fylla igen den. Kanske är det gammal kålgårdsjord (och utan inslag av odlingsväxter) eller jord från en bakgård som legat i anslutning till ett fähus och en köksmiljö.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

4 November 2019

**Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2019:102 Anton
Hansson & Hans Linderson**
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV EN TYP AV VATTENLEDNING FRÅN KVARTERET
GRÅBRÖDER 17, LUND

Uppdragsgivare: Kulturen i Lund, Box 1095, 221 04 Lund (kontaktperson Jan
Kockum, jan.kockum@kulturen.com) **Område:** Lund **Prov nr:** 9609 **Antal**
Prov: 1 Dendrokronologiskt objekt : objektets funktion inte helt säkert

Resultat:

Dendro nr:	Provnr:	Trädslag	Antal år (3 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Egenålder
69609		Ek	115+ew	Sp 15, W	1518	1 juni±14 dagar 1519	150-180

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Virket av ek från den provtagna brunnen är avverkat **1 juni±14 dagar 1519**. Virket är hämtat
från ett område i **centrala - norra Skånes inland**.

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "Nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges sp=0 menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891

2020

- 2020:25 Kv Domkyrkan 1, 2, Sankt Laurentius 2, 3, Sankt Mikael 13, 14 och Svartbröder 3. Fornlämning RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län, Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017-2019. Amanda Sjöbeck.
- 2020:26 Kv Kulturen 24 & Kv Tegnér 1, RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017 – 2019. Adam Hultberg.
- 2020:27 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:28 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:29 Kv Carl Holmberg 2, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:30 Kv Brunius 18, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Niclas Kronroth.
- 2020:31 Stora Råby 34:38, RAÄ Stora Råby 10:1 / L1988:6568, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:32 Lund 73:1, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. VA i Lunds innerstad. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2016–2017. Linnea Lidh.
- 2020:33 Kyrkogatan 13, Fornlämning RAÄ Lund 73:1, Lämningsnummer L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Truls Månsson.
- 2020:34 Kv Sankt Jakob 13, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Linnea Lidh.
- 2020:35 Vagnmansgårdens lada, Landskrona, Landskrona stad, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert, Victoria Hult.
- 2020:36 Kv Kulturen 4–8, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2019/2020. Aja Guldåker.
- 2020:37 Kv Paradis 43, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Adam Hultberg.
- 2020:38 Kv Dövstumskolan 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2016. Gertie Ericsson och Johan Wallin.
- 2020:39 Kv Botulf 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:40 Kv Gylleholm 14, fornlämning RAÄ Lund 175:1/lämningsnr L1988:5060, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll 2020. Linda Billström.
- 2020:41 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020:42 Trolle Ljungby kyrka, Trolle Ljungby socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:43 Åhus 55:51, lämningsnr L1990:4674, Transval, fornlämning Åhus 35, Åhus socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016-2017. Gertie Ericsson och Krister Kåm Tayanin.
- 2020:44 Norra Rörums kyrka, Norra Rörums socken, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020: 45 Ekska huset, St Peter 28, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:46 Västerstads kyrka, Västerstad, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:47 Östraby kyrka, Östraby, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:48 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:49 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.

Tidigare nummer kan rekvideras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com

- 2020:50 Åkarp 3:2, RAÄ Uppåkra 46/L1986:5285. Uppåkra socken, Burlövs kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic och Aja Guldåker.
- 2020:51 Nordstjärnan 56, fornlämning RAÄ Trelleborg 19:1/Lämningsnr 1988:7459, Trelleborg, Trelleborgs kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2020. Linda Billström.
- 2020:52 Södra Esplanaden, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr 1988:5459, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Mattias Karlsson och Aja Guldåker.
- 2020:53 Kv. Föreningen 13, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2020:54 Kv. Kråkelyckan 6, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Mattias Karlsson.
- 2020:55 Kv Bispen 1, fornlämning 73:1/Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2020:56 Östarp 1:3, Gamlegård Kulturens Östarp, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:57 Öveds kyrkogård, Öveds socken, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:58 Kv Domkyrkan 2, kv Historiska museet 1 och Innerstaden 2:1, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5359, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2012. Gertie Ericsson.
- 2020:59 Håslövs mölla, Södra Håslöv 18:2, Vellinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2020:60 Kv Färgaren 29, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:61 Kv Billegården 21, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och slutundersökning 2013. Ivan Balic.
- 2020:62 Kv Färgaren 26, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning 2016–2017. Aja Guldåker
- 2020:63 Kv Gråbröder 17, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.